

เจ้าของ
ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ปรึกษา
ศาสตราจารย์ ดร. วิทย์ วิทยาศาสตร์
ศาสตราจารย์ปริษา ช้างขวัญยืน
รองศาสตราจารย์ ดร. สุนทร ธรรม
รองศาสตราจารย์ ดร. มารค ตามไท

บรรณาธิการ
รองศาสตราจารย์ ดร. สมภาร พรมทา

กองบรรณาธิการ
รองศาสตราจารย์ ดร. สุวรรณา สถาอานันท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประทุม อังกูโรหิต
รองศาสตราจารย์ ดร. ไสริจจ์ หงศ์ลดารมภ์
ดร. ขาญณรงค์ บุญหนุน

ฝ่ายสมาชิก
อรวรรณ สะหาบ
สังเวียน พู่เพื่อง
สำนักงาน ชั้น ๑๓ อาคารบรมราชกุมารี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร
รหัสไปรษณีย์ ๑๐๓๓๐ โทรศัพท์ ๒๑๘๔๖๕๔

การส่งข้อเขียน
กองบรรณาธิการยินดีรับพิจารณาข้อเขียน
ทางวิชาการเกี่ยวกับพุทธศาสนา เช่นบทความ
บทความวิจัย รายงานผลการวิจัย บทวิจารณ์
หนังสือ หรือบทวิจารณ์ข้อเขียนที่เกี่วข้องกับ
วารสารพุทธศาสนศึกษา จากนักวิชาการและ
บุคคลภายนอกมหาวิทยาลัย ผู้สนใจส่งข้อเขียน
กรุณาส่งสำเนาข้อเขียนนั้น ๒ ชุด
พร้อมแผ่นดิสเก็ตต์ (ถ้ามี) ถึงบรรณาธิการ

อัตราค่าสมาชิก
๑ ปี ๓ ฉบับ ๖๐ บาท
๒ ปี ๖ ฉบับ ๑๒๐ บาท
๕ ปี ๑๕ ฉบับ ๓๐๐ บาท

สมัครเป็นสมาชิกติดต่อ ดร. ประทุม อังกูโรหิต
สำนักงานวารสารพุทธศาสนศึกษา ชั้น ๑๓
อาคารบรมราชกุมารี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๓๐
ธนาณัติสั่งจ่ายไปรษณีย์จุฬาลงกรณ์
จำหน่ายปลีก เล่มละ ๒๐ บาท
ที่ศูนย์พุทธศาสนศึกษา ตามที่อยู่ข้างบน
พิมพ์ที่โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วารสารรายสี่เดือนของศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ISSN 0858-8325 ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๖

จากบรรณาธิการ

พุทธธรรมกับความซับซ้อนของโลกและชีวิต

วารสารพุทธศาสนศึกษาฉบับนี้ตีพิมพ์งานวิจัยขนาดยาวเพียงเรื่องเดียว เนื่องจากผู้วิจัยและบรรณาธิการเป็นคนเดียวกันคือผมเอง บทบรรณาธิการฉบับนี้เลยขอถือโอกาสให้ผู้วิจัยได้กล่าวอะไรที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ในแง่ที่ไม่เป็นวิชาการเพื่อการอ่านงานวิจัยอาจจะได้อรรถรสมากยิ่งขึ้น ดังนี้

งานวิจัยนี้มีที่มาอย่างคือ เมื่อต้นปี ๒๕๕๖ นี้ ทางคณะอักษรศาสตร์โดยฝ่ายวิจัยได้ดำริว่าเนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงมีพระชนมายุครบรอบ ๔๘ พรรษา คณะอักษรศาสตร์ควรที่จะมีกิจกรรมทางปัญญาสำหรับเฉลิมฉลองวโรกาสอันเป็นมงคลนั้น ทางฝ่ายวิจัยเล็งเห็นว่าการทำวิจัยอย่างเป็นโครงการใหญ่ภายใต้กรอบหัวข้ออะไรสักอย่างแล้วแตกขยายออกเป็นโครงการย่อยหลายๆโครงการน่าจะเป็นประโยชน์ ที่สุดคณะอักษรศาสตร์ก็ได้โครงการวิจัยดังกล่าวนี้ในนามโครงการชื่อ “เรื่องกินเรื่องใหญ่ในไทยและเทศ” โดยทางฝ่ายวิจัยคิดว่าภาควิชาต่างๆที่มีเปิดสอนอยู่ในคณะอักษรศาสตร์น่าจะมีส่วนร่วมในรูปของการส่งคณาจารย์ในภาคตนเองมาร่วมทำวิจัยตามที่เห็นว่าสมควรในแง่ความเกี่ยวเนื่องกับศาสตร์ของภาควิชาของตน ที่ภาควิชาปรัชญานั้นเราสอนปรัชญาอย่างฝรั่งและสอนพุทธปรัชญา ทางภาควิชาจึงเห็นสมควรให้ผมเข้าร่วมโครงการนี้เพราะเชื่อว่าพระพุทธศาสนาน่าจะมีแนวความคิดอะไรที่เป็นประโยชน์ทั้งในเชิงสติปัญญาและเชิงจริยธรรมเกี่ยวกับการกิน ผมเองยินดีที่จะทำงานนี้เพราะคิดในเบื้องต้นว่าแม้จะเป็นเรื่องที่แคบและอาจไม่ผู้มีประเด็นในวิจัยมากนักเมื่อเทียบกับเรื่องอื่นๆในพุทธปรัชญา แต่การกินก็เป็นกิจกรรมหลักของชีวิตมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านจริยธรรมที่ลึกซึ้งหลายอย่าง เช่นเราต้องกินชีวิตของผู้อื่น ไม่กินก็ไม่ได้เพราะธรรมชาติสร้างมาให้เป็นอย่างนั้น บาบที่ถูกบังคับมาตั้งแต่เกิดเช่นนี้ควรถือว่าเป็นบาปหรือไม่ เราจะมีเสรีภาพที่จะหลุดพ้นไปจากการถูกบังคับด้วยกระบวนการทางชีววิทยาเช่นนี้ได้ไหม เป็นต้น ปรัชญาฝรั่งนั้นผมไม่เห็นเขาสนใจที่จะถกกันด้วยเรื่อง

ที่ใกล้ชิดมาก ๆ อย่างการกินชีวิต
 ผู้อื่น (ผมหมายถึงเนื้อสัตว์) เท่าใด
 นัก จะมีบ้างก็ในหมู่นักจริยศาสตร์
 สมัยใหม่ไม่กี่คนและวิธีการ
 ถกเถียงนั้นก็ยังใช้เหตุผลเป็นพื้น
 ดังเช่นที่เคยทำมาจนตลอด
 ประวัติศาสตร์ปรัชญาตะวันตก แต่
 เรื่องใกล้ชิดเช่นนี้พุทธศาสนาและ
 ปรัชญาทั้งหลายแห่งของอินเดีย
 นั้นสนใจถกเถียงกันมาเป็นพันๆ ปี
 แล้ว และการให้ความเห็นเกี่ยวกับ
 เรื่องเช่นนี้ก็ไม่จำกัดอยู่เพียงแต่
 การให้เหตุผลเท่านั้น ผมลงมือทำ
 วิจัยโดยการกำหนดประเด็นหลักๆ
 ว่าเมื่อกล่าวถึงทัศนะของพุทธ-
 ศาสนาเกี่ยวกับเรื่องการกินควรที่
 จะกล่าวไปในประเด็นใดบ้าง แล้ว
 โครงของงานวิจัยได้ออกแบบให้
 ครอบคลุมมาถึงกิจกรรมการกิน
 ของมนุษย์ในยุคปัจจุบันที่มีเรื่อง
 การค้าอาหารเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย
 และดังที่ทราบกันทั่วไป วิทยา-
 ศาสตร์และเทคโนโลยี (โดยเฉพาะ
 อย่างยิ่งเทคโนโลยีชีวภาพ) ได้มี
 ส่วนสำคัญในการรับใช้ธุรกิจของ
 โลกสมัยใหม่ เนื้อหาของงานวิจัย
 จึงควรที่จะครอบคลุมมิติการนำ
 วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้
 ในธุรกิจอาหารด้วย
 ผมเริ่มทำงานวิจัยก็เมื่ออย่างเข้า
 หน้าฝนแล้ว ผมมักใช้เวลาระยะ
 หนึ่งในการคิดเวลาที่ทำวิจัยไม่ว่า

จะเกี่ยวกับเรื่องใดก็ตามแต่ เป็นการคิดไปเรื่อย ๆ โดยไม่กำหนดประเด็น เพื่อให้
 ความคิดวนเวียนอยู่กับเรื่องนั้นๆ ในช่วงเวลาว่างกลางวันที่ต้องสอนหนังสือฉันผม
 พบว่าไม่เหมาะที่จะคิด บังเอิญเหลือเกินว่าว่ามีบางช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการคิด คือ
 เมื่อกินข้าวเย็นแล้ว ราวๆ ห้าทุ่มหนึ่งผมชอบออกมาปั่นจักรยานไปตามถนนในหมู่บ้าน
 ซ้ำๆ แล้วก็คิดโน่นคิดนี่อยู่บนจักรยานนั้น หมู่บ้านนี้อยู่เขตปทุมธานีก่อนไปทาง
 นครนายก มีบ้านคนอยู่ไม่กี่หลังคาเรือน นอกนั้นเป็นที่ดินเปล่าโล่งๆ คิดต่อกันเหมือน
 ทุ่ง บ้านผมอยู่ท้ายหมู่บ้าน เวลาปั่นจักรยานไปด้านหลังจึงเหมือนกำลังอยู่กลางทุ่งนา
 อย่างไอย่างนั้น คืนหนึ่งผมปั่นจักรยานไปใจก็คิดเรื่องงานวิจัย ภาพที่ผมเห็นเมื่อ
 ตอนขับรถกลับบ้านภาพหนึ่งก็แวบเข้ามาในความคิด เป็นภาพหมู่ที่ถูกบรรจุอยู่ใน
 ชองบนรถบรรทุกขนาดใหญ่ เวลาที่ผมกลับบ้าน บางวันผมต้องหยุดรถเพื่อให้
 รถบรรทุกหมู่เหล่านี้เลี้ยวผ่านหน้าเข้าไปในตรอกข้างทางซึ่งเป็นโรงฆ่าสัตว์ สายตา
 ที่ว่างเปล่าของหมู่บางตัวที่ผมมองเห็นขณะขับรถตามรถบรรทุกนั้นมาทำให้ผมเกิด
 ความรู้สึกหลายอย่างบอกไม่ถูก หมู่เหล่านี้ถูกพาเล้งมาเพื่อเป็นอาหารของคนโดย
 แท้ สถานที่ที่มันเกิดคือโรงเลี้ยงหมูซึ่งต่อมาจากการค้นคว้าศึกษาผมพบว่า เป็น
 สถานที่ที่ที่มันเกิดคือโรงเลี้ยงหมูซึ่งต่อมาจากการค้นคว้าศึกษาผมพบว่า เป็น
 สถานที่ที่ที่มันเกิดคือโรงเลี้ยงหมูซึ่งต่อมาจากการค้นคว้าศึกษาผมพบว่า เป็น
 สถานที่ที่ที่มันเกิดคือโรงเลี้ยงหมูซึ่งต่อมาจากการค้นคว้าศึกษาผมพบว่า เป็น
 “ได้เวลา” แล้วก็ถูกขนย้ายใส่รถบรรทุกเข้าโรงเชือด และที่โรงเชือดอีกเช่นกันที่ผม
 ทราบในเวลาต่อมาว่าพวกมันถูกฆ่าในสภาพที่ทารุณโหดร้ายอย่างไร
 บนท้องฟ้าด้านทิศตะวันออกเหนือหัวของผมคืนนั้นคือพระจันทร์ที่เกือบจะเต็ม
 ดวง ผมปั่นจักรยานไปตามทาง สายลมอ่อนเจือด้วยไอฝน (ที่ตกมาในช่วงบ่าย) พัดมา
 เย็นชื่น นี่ก็ด้านที่งดงามของโลก แต่ด้านที่งดงามของโลกเช่นนี้ดูเหมือนจะมีแต่
 มนุษย์เท่านั้นที่สามารถชื่นชมได้ จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับอุตสาหกรรมเนื้อสัตว์
 ที่กระทำกันในโลก ข้อมูลที่พบทำให้ผมเกิดความเศร้าใจไปมากเหมือนกัน เฉพาะที่
 ประเทศอเมริกา (ซึ่งระบบสถิติเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ของเขาสามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่าที่
 อื่นๆ) ปศุสัตว์ถูกฆ่าวันละประมาณ ๓๐ ล้านตัว องค์กรเอกชนที่รณรงค์เรื่องสิทธิของ
 สัตว์ในประเทศนี้องค์กรหนึ่งซึ่งมีเครือข่ายกว้างขวางได้ส่งเจ้าหน้าที่ไปสังเกตการณ์
 โรงฆ่าสัตว์ตามที่ต่างๆ ทั่วประเทศ คนเหล่านี้รายงานว่าการฆ่าสัตว์ในโรงฆ่าสัตว์
 ส่วนใหญ่กระทำอย่างผิดกฎหมาย คือฆ่าช้าและสัตว์ขณะที่ยังไม่ตาย
 ท่านผู้อ่านอาจพอนึกภาพออกว่าในอุตสาหกรรมใดๆ ก็ตามแต่ เวลาเป็นสิ่งที่มีความ
 คนงานในโรงงานต้องทำงานอย่างเป็นเครื่องจักร คนฆ่าสัตว์ในโรงฆ่าสัตว์ก็เช่นกัน
 เขาถูกนายจ้างกำหนดแล้วว่าภายในหนึ่งชั่วโมงจะต้องเชือดวัว หมู หรือเป็ดไก่ให้ได้กี่
 ตัว สัตว์เหล่านั้นจึงมีความหมายสำหรับคนเหล่านี้แค่เพียงวัตถุ พวกเขาไม่มีเวลามาดู
 ว่าวัวที่ล้มลงเพราะถูกช็อตด้วยไฟฟ้ามันตายหรือยัง พอมันล้มลงเขามีหน้าที่เพียงรวบรวม

ขามันขึ้นมัดแล้วแขวนใส่รอก
เลื่อนเข้าไปยังห้องถัดไป พนักงาน
งานอีกคนที่ยืนถือมีดรออยู่ ห้อง
ถัดไปนั้นก็ไม่มีเวลาที่จะมาคว้าวัว
ตัวนั้นตายหรือยัง เขามีหน้าที่ต้อง
เชือดคอมันตามภาระงานที่ถูกวาง
ไว้แล้วว่าภายในหนึ่งชั่วโมง
จะต้องเชือดให้ได้ก็ตัว คนผ่าท้อง
ล้างเครื่องในมันก็เช่นกัน สรุป
ความคือเมื่อสัตว์เหล่านั้นถูกลด
ฐานะลงเป็นวัตถุแล้ว อะไรๆก็
สามารถเกิดกับมันได้ เมื่อผู้สื่อข่าว
หนังสือพิมพ์ THE WASHINGTON
POST คนหนึ่งได้แอบถ่ายภาพวัวที่
ถูกปลดคอผ่าท้องควักตับไตไส้พุง
ในขณะที่มันยังกระพริบตาด้วยความ
เจ็บปวดแต่ร้องไม่ได้เพราะ
ถูกช็อตด้วยไฟฟ้าแรงสูงแล้วเอา
มาตีพิมพ์ขึ้นปกเป็นข่าวหน้าหนึ่ง
เมื่อสองสามปีที่แล้ว ก็เกิดกระแส
การวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง
ในหมู่ประชาชน จากการไป
สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องโดย
ผู้สื่อข่าวคนเดียวกันนี้ ดูเหมือนว่า
ทุกคนจะเห็นคล้ายกันว่าทารุณ-
กรรมเช่นนี้คงเกิดต่อไป เพราะการ
ฆ่าสัตว์สมัยนี้เกิดภายในระบบ
ทุนนิยมที่ทุกอย่างต้องรีบร้อนและ
เป็นเงินเป็นทองหมด รัฐก็ไม่มี
กำลังคนพอที่จะควบคุม ผมเห็น
ข่าวคนตะวันตกประทุ้งร้าน อา
หารฟาสต์ฟู้ดต่างๆที่เรารู้จักกันดีว่า

ฆ่าสัตว์ป้อนร้านอาหารตัวเองอย่างโหดร้ายทารุณแล้วก็อดคิดไม่ได้ว่า ปัจจัยสำคัญ
อันหนึ่งที่ทำให้เกิดทารุณกรรมแก่สัตว์เหล่านี้ก็มาจากการที่เราชอบไปอุดหนุน
ร้านอาหารเหล่านั้นนั่นเอง ยิ่งคนกินมาก ร้านก็ต้องเร่งผลิตให้ทัน วัว หมู เป็ด ไก่ ที่ถูก
เลี้ยงและฆ่าส่งร้านก็ต้อง “รีบเร่งตาย” มากยิ่งขึ้น ผมอ่านพบในหนังสือพิมพ์ไม่นาน
มานี้ว่ามีผู้ประท้วงบริษัทฟาสต์ฟู้ดชื่อดังที่มีสาขาอยู่ทั่วโลกบริษัทหนึ่งว่า ลวกไก่ทั้ง
ที่มันยังเป็นๆอยู่ ผมไม่ทราบว่ามันเขาจึงต้องทำเช่นนั้น จะเพื่อให้ไก่ของตนเองกิน
อร่อยกว่าคนอื่นหรือไม่ก็ไม่ทราบ หรือว่ารีบเสียนั้นไม่มีเวลามาคว้าวัวมันตายหรือยัง
แต่ข่าวนั้นบอกว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนี้ไม่ใช่อุบัติเหตุ ไม่ได้เกิดกับไก่เพียงตัวสองตัว แต่
เกิดกับไก่แทบทั้งหมดในโรงครัวของบริษัทที่นั่น

แล้วสิ่งที่ผมรู้สึกอยู่ในใจก่อนหน้านี้ว่ามนุษย์เราช่างเอาเปรียบสัตว์อื่นเสีย
เหลือเกินก็ประดังเข้ามาสูงสุดเมื่อเกิดการระบาดของไข้หวัดนกในบ้านเราที่ทำให้
รัฐบาลสั่งฆ่าไก่ทั่วทั้งประเทศ ภาพไก่เป็นๆที่ถูกจับยัดลงกระสอบมัดปากโยนขึ้น
รถบรรทุกแล้วเอาไปฝังทิ้งเป็นนั่นชวนให้เราหดหู่ใจเป็นที่สุด
ทั้งหลายทั้งปวงที่ผมเล่ามานี้คือสิ่งที่เกิดขึ้นและกำลังเป็นอยู่และจะเป็นต่อไปอีก
นานเท่านาน จิตใจของมนุษย์นั้นผมเชื่อว่าพัฒนาไปมากตามวันเวลา เดิมนั้นเราอาจ
ถูกสร้างมาให้เป็นผู้ล่าเหมือนกับสัตว์บางชนิดเช่นเสือ แม้วันนี้เราจะเป็นผู้ล่าที่ได้
ปรับเปลี่ยนรูปแบบการล่าให้ดูโหดร้ายน้อยลง แต่เราก็มีจิตใจที่พัฒนาไปถึงระดับที่
พร้อมจะรู้สึกท้อไปนี่เราจะต้องถามคำถามกันตรงๆเกี่ยวกับสิ่งที่เราเป็นอยู่ ไม่ว่าสิ่ง
นั้นจะเกิดจากการบงการของธรรมชาติหรือไม่ก็ตาม พระพุทธศาสนาตามความรู้สึก
ของผมนั้นมีจุดแข็งตรงที่เป็นศาสนาที่สอนให้เราตั้งคำถามเกี่ยวกับรากเหง้าของเรา
เองชนิดถึงรากถึงโคน การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้านั้นยิ่งน่าสนใจตรงที่เป็นผลมาจาก
การทรงทดลองข้อปฏิบัติที่สำคัญที่อ้างกันว่าจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติหลุดพ้นทุกอย่าง
ก่อน เมื่อทรงพบว่าหลักปฏิบัติเหล่านี้ไม่ได้ช่วยให้พ้นทุกข์ได้จริงจึงทรงแสวงหา
แนวทางใหม่ด้วยพระองค์เอง หลักปฏิบัติอันหนึ่งที่น่าสนใจก็คือหลักปฏิบัติเกี่ยวกับ
อาหาร ผมเข้าใจว่านักพรตอินเดียสมัยนั้นบางพวกคงมองว่าอาหารหรือสิ่งที่เรากิน
เข้าไปนี่แหละคือที่มาของบาปที่สำคัญๆเช่นการฆ่า การกินจึงเป็นที่มาของความเศร้า
หมองของชีวิตมากกว่าการบริโภคอย่างอื่น เมื่อเป็นเช่นนั้นสิ่งที่มนุษย์จะต้องเอาชนะ
ในเชิงจริยธรรมก็คือเรื่องการกินนี่เอง ลัทธิเกี่ยวกับอาหารเหล่านี้สอนว่าชีวิตจะ
บริสุทธิ์ได้ก็ด้วยอาหาร และได้สอนว่าเพื่อให้ชีวิตบริสุทธิ์ เราพึงกินอะไรบ้างและกิน
อย่างไร ทรงทดลองกินสิ่งต่างๆที่ลัทธิเหล่านี้สอน ซึ่งรวมถึงการกินอุจจาระและ
ปัสสาวะของตนเอง แต่ที่สุดก็ไม่ทรงพบว่าวัตรอันเคร่งครัดเกี่ยวกับอาหารเหล่านี้
เป็นหนทางแห่งความหลุดพ้นแต่อย่างใด

การตรัสรู้ของพระพุทธองค์นั้น เกิดภายหลังที่ทรงเลิกการปฏิบัติวัตรที่เข้มงวดเกี่ยวกับเรื่องอาหาร ที่กล่าวมานี้ ซึ่งท่านผู้อ่านก็คงทราบว่าการที่ทรงเลิกเช่นนั้นสร้างความผิดหวังแก่นักบวชห้าคนที่คอยปรนนิบัติพระองค์อยู่ด้วยความเชื่อว่าจะต้องทรงค้นพบหนทางสู่ความหลุดพ้นแน่นอน เมื่อได้ตรัสรู้แล้วก็มิได้ปรากฏว่าทรงปฏิบัติพระองค์เป็นพิเศษเกี่ยวกับเรื่องอาหารแต่อย่างใด คำถามแรกที่สุดที่ผมถามตัวเองก่อนจะลงมือทำงานวิจัยก็คือ พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลายฉันเนื้อสัตว์หรือไม่ จากการค้นคว้าก็พบว่ามีหลักฐานหลายแห่งในพระไตรปิฎกภาษาบาลีของนิกายเถรวาทที่ทำให้สรุปได้ว่าพระพุทธองค์ไม่ทรงปฏิเสธเนื้อสัตว์ที่ไม่อยู่ในข่ายถูกห้ามตามพระวินัย พระอรหันต์นั้นก็เช่นกัน คือไม่ปฏิเสธเนื้อสัตว์ที่บริสุทธิ์อันได้แก่เนื้อสัตว์ที่ท่านไม่ได้เห็นว่าเขามาฆ่าเพื่อท่าน ไม่รู้ว่าเขามาเพื่อท่าน หรือไม่ได้สงสัยว่าเขาฆ่ามาเพื่อท่านอย่างเป็นการเฉพาะ ดูเหมือนว่าพระไตรปิฎกของฝ่ายเถรวาทนั้นจะถือว่าหากเนื้อสัตว์นั้นเป็นของที่วางขายตามตลาดแล้วมีคนซื้อมาปรุงเป็นอาหารถวายพระสงฆ์ พระสงฆ์ก็สามารถ

รับมาฉันได้ และในการฉันนี้ พระสงฆ์ไม่ถือว่าได้ก่อบาปในแง่ที่เป็นเหตุปัจจัยของการที่สัตว์ถูกฆ่าแต่อย่างใด ถ้าถือเอาตามที่กล่าวมานี้ ชาวพุทธที่เป็นคฤหัสถ์อย่างผมหรือท่านผู้อ่านบางท่านก็ไม่เห็นจะต้องเดือดร้อนเวลาที่ต้องกินเนื้อสัตว์ เพราะเราไม่ได้ฆ่าเอง ถ้าเรากินอย่างมีสติ กินอย่างใช้ปัญญา คือกินเพื่อให้กายได้ดำรงอยู่เพื่อทำสิ่งที่มีคุณค่าในชีวิตเพื่อตนเองและโลก เราก็ไม่เห็นจะต้องคิดมากอะไรอีก

แต่เหตุผลในย่อหน้าที่เพิ่งผ่านมานั้นก็ไม่ช่วยให้ผมหายคลางแคลงใจในบางเรื่องลงได้ ความคลางแคลงใจนี้ไม่ได้มาจากความคิดที่ลึกซึ้งอะไรเลย แต่มาจากจินตนาการเชิงสมมติต่างๆที่ว่า สมมติว่าวันหนึ่งมีมนุษย์ต่างดาวมายึดโลกเอาไว้แล้วเลี้ยงมนุษย์ไว้กินอย่างเดียวกับที่เราเลี้ยงสัตว์เวลานี้ พวกมันเพาะเลี้ยงเราไว้ในโรงเลี้ยง ให้อยู่อย่างสัตว์ ลูกเราจำนวนหนึ่งเกิดได้สองสามสัปดาห์ก็ถูกพรากจากพ่อแม่ไปมาเป็น “มนุษย์หัน” เหมือนกับที่เราทำกับลูกหมูที่เรียกว่า “หมูหัน” เวลานี้ แรกๆพวกมันก็กินเราโดยไม่ตั้งคำถามในทางจริยธรรมแต่อย่างใด แต่ผ่านไประยะหนึ่งก็必有คนเริ่มตั้งคำถามว่าที่กินมนุษย์เช่นนี้ถูกต้องหรือไม่ ศาสนาของมนุษย์ต่างดาวนั้นศาสนาหนึ่งสอนว่าถ้าฆ่ากินเองก็ผิด แต่ถ้ากินที่เขาฆ่ามาแล้วไม่เป็นไร นักบวชในศาสนานี้พยายามสอนว่าอย่าได้คิดมาก เพราะมีสิ่งที่สำคัญมากกว่านั้นที่จะต้องทำในชีวิต ถ้าเอาเวลามาคิดมากในเรื่องเล็กๆน้อยๆเช่นการกินคน ก็จะเสียเวลาและอาจไม่ ต้องทำอะไรเลยในชีวิต

ศาสนาในจินตนาการสมมตินั้นผมยอมรับว่าสอนมีเหตุผลทีเดียว แต่เป็นเหตุผลสำหรับมนุษย์ต่างดาวด้วยกัน ไม่ใช่เหตุผลสำหรับพวกเราที่เป็นสัตว์ที่พวกเขาเลี้ยงไว้เพื่อฆ่ากินเป็นอาหารเลย สำหรับพวกเรา การที่เราถูกฆ่ากินเช่นนั้นไม่ใช่เรื่องเล็กน้อยเลย เมื่อเรามองไปที่ลูกเล็กๆของเราที่กลายสภาพเป็น “มนุษย์หัน” บนโต๊ะอาหารที่เขาทำถวายนักบวช ลูกเราก็คือลูกเราไม่ว่าจะถูกกินโดยใคร นักบวชในศาสนาของมนุษย์ต่างดาวนั้นอาจสามารถทำให้ได้อยู่เหนือความยึดติดในอาหารได้ คือเวลาที่กินลูกเราท่านไม่รู้สึกว่าท่านกำลังกินอะไรทั้งสิ้น ท่านมีใจอยู่เหนือรสชาติของอาหาร ถามว่าการที่ถูกของเรากินโดยนักบวชที่ใจบริสุทธิ์เช่นนี้ได้ช่วยให้เราที่เป็นเหยื่อของความชั่วร้ายนั้นรู้สึกดีขึ้นกับศาสนานั้นหรือไม่ คำตอบคือไม่ แต่ถ้านักบวชในศาสนานั้นปฏิเสธที่จะบริโภคเนื้อมนุษย์อย่างแข็งขัน และสอนพวกเขาเองว่าไม่ควรกินเนื้อมนุษย์ ถ้าอย่างนี้เราอาจจะรู้สึกดีกับศาสนานั้น

ดูเหมือนว่าพุทธศาสนานิกายมหายานนั้นจะคิดไปในทำนองเดียวกับเรื่องที่ผมสมมติขึ้นมาข้างต้นนั้น ถามว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาของมนุษย์เท่านั้น หรือว่าเป็นศาสนาของหมู วัว เป็ด ไก่ ด้วย คำตอบคือเราชาวพุทธไม่ว่าจะเป็นนิกายไหนก็ล้วนแต่เชื่อว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของสรรพสัตว์ ไม่เฉพาะมนุษย์เท่านั้น แต่

เหตุผลในทางจริยธรรมที่พุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทใช้ในบางกรณีนั้นถูกมองจากฝ่ายมหายานว่าดูจะเป็นเหตุผลที่คิดในกรอบของมนุษย์เท่านั้น เหตุผลในเรื่องการกินเนื้อสัตว์ของฝ่ายเถรวาทนั้นฝ่ายมหายานมองว่ารวมอยู่ในเหตุผลที่คิดเฉพาะในกรอบของมนุษย์เท่านั้น ซึ่งตรงนี้ก็มักจะขัดกับการยอมรับว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาของสรรพสัตว์ พระพุทธเจ้าตามที่ปรากฏในพระสูตรของฝ่ายมหายานเช่น “ลัทธิการสัตว์” นั้นแตกต่างจากพระพุทธเจ้าตามที่ปรากฏในพระสูตรของฝ่ายเถรวาทอย่างกลับหน้ามือเป็นหลังมือในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกินเนื้อสัตว์เลยทีเดียว พระพุทธเจ้าของฝ่ายมหายานนั้นตรัสไว้ชัดเจนว่า หากทรงเสวยเนื้อสัตว์ด้วยพระองค์เอง หรือสาวกของพระองค์ได้รับการอนุญาตให้กินเนื้อสัตว์ว่าไม่ผิดศีลธรรม สิ่งนี้จะทำลายความน่าเชื่อถือทั้งหมดของพุทธศาสนาลงหมดสิ้น ทำให้พระพุทธเจ้าของฝ่ายมหายานจึงตรัสเช่นนั้น ก็เพราะการอนุญาตให้กินเนื้อสัตว์ขัดแย้งกับปฏิเสธว่าพระพุทธศาสนาไม่ใช่ศาสนาของสรรพสัตว์ หากแต่เป็นศาสนาของมนุษย์เท่านั้นนั่นเอง แต่ในแง่ประวัติศาสตร์ นักวิชาการด้าน

พุทธศาสนาเห็นพ้องต้องกันว่าวรรณกรรมต่างๆเช่นพระสูตรของฝ่ายมหายานนั้นน่าจะไม่ใช่บันทึกคำสอนของพระพุทธเจ้าจริงๆ ดังเช่นพระสูตรของฝ่ายเถรวาท ดังนั้นน้ำหนักของพระพุทธรูปจะในพระสูตรของฝ่ายมหายานจึงไม่สู้แข็งแกร่งนักในสายตาของฝ่ายเถรวาท จะอย่างไรก็ตาม หากเราไม่คิดในกรอบทางวิชาการ แต่คิดกันไปจากนั้น ก็อาจมีบางคนสงสัยว่าในความเป็นจริงพระพุทธรูปจะเสวยเนื้อสัตว์หรือหมายความว่า แม้จะค่อนข้างชัดว่า “พระพุทธเจ้าตามคัมภีร์” จะเสวยเนื้อสัตว์ แต่อาจเป็นไปได้ไหมว่า “พระพุทธเจ้าพระองค์จริง” (ซึ่งไม่มีทางที่เราที่เป็นคนรุ่นหลังจะรู้จัก) จะไม่ได้เป็นอย่างที่คัมภีร์บรรยายไว้ ปัญหานี้เป็นปัญหาโลกแตก แต่เป็นปัญหาโลกแตกที่ผมคิดว่าสมควรที่เราชาวพุทธจะช่วยกันขบคิด ใน “กาลามสูตร” ซึ่งพระพุทธเจ้าตามคัมภีร์ทรงแสดงแก่นแก่นนั้นมีความตอนหนึ่งว่า “อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อเพียงเพราะว่าเรื่องนั้นๆมีอยู่ในคัมภีร์” ข้อความนี้อาจใช้เป็นเส้นเชือกสาวไปหาพระพุทธรูปองค์จริงในความมืดมิดก็ว่าได้ ปัญญาที่จะจับว่าอะไรคือสาระหลักๆของพุทธศาสนาคือเครื่องมือในการสาวหาพระพุทธรูปองค์จริง ซึ่งแน่นอนว่าจะกระทำโดยไม่อาศัยคัมภีร์ไม่ได้ แต่คัมภีร์นั้นก็ต้องการความ ไม่ใช่เชื่อตามนั้นตะพึดไป

งานวิจัยของผมชิ้นนี้ไปไม่ไกลขนาดนั้น เพราะเป็นงานวิชาการ ไม่ใช่ขยายสิ่งที่ผมทำเป็นหลักก็คือ ไปดูว่าตามหลักฐานที่ปรากฏในคัมภีร์นั้นพุทธศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดอันได้แก่พุทธศาสนาเถรวาทกล่าวถึงเรื่องการกินเนื้อสัตว์อย่างไร โดยเน้นไปที่เรื่องการกินเนื้อสัตว์ สิ่งที่ผมพยายามทำก็คืออธิบายว่าทำไมฝ่ายเถรวาทจึงไม่ปฏิเสธการกินเนื้อสัตว์ ซึ่งทั้งหมดผมตีความว่ามาจากการที่พุทธศาสนาเถรวาทมีกรอบหรือสมมติฐานทางจริยธรรม (ethical assumption) แบบหนึ่ง และตามการตีความของผม เหตุผลที่อยู่เบื้องหลังการไม่ปฏิเสธเนื้อสัตว์ของฝ่ายเถรวาทนี้ “พึงดูดีภายในกรอบสมมติฐานที่ว่านั้น” ที่เดียว แน่นอนว่าฝ่ายมหายานก็มีกรอบสมมติฐานอีกแบบหนึ่ง จึงมองเรื่องการกินเนื้อสัตว์ต่างไปจากฝ่ายเถรวาท และก็เช่นเดียวกัน เหตุผลของฝ่ายมหายานก็ “พึงดูดีภายในกรอบสมมติฐานที่ว่านั้นเช่นกัน”

ท้ายที่สุดปัญหาการกินเนื้อสัตว์ก็ยังไม่มียุติ เพราะเราอาจเถียงกันต่อไปได้ว่ากรอบสมมติฐานของใครพึงดูดีกว่ากัน ผมคิดว่าถ้าเอามนุษย์เป็นตัวตั้ง เรื่องนี้ไม่มีวันจบ แต่ถ้าเอาผู้เสียหายนั่นเป็นตัวตั้ง เราอาจพบคำตอบ เหมือนเรามองไปที่มนุษย์ต่างดาวสองพวกที่เถียงกันด้วยเรื่องการกินเนื้อมนุษย์เถียงอย่างไรก็ไม่จบ แต่ถ้าพวกเขามองมาที่พวกเราแล้วเอาพวกเราเป็นตัวตั้ง คราวนี้ปัญหาคงที่จะจบลงได้แล้ว

คืนนั้น... ผมจงจรรย์ยานเข้าบ้าน ลมฝนเริ่มพัดผ่านแรงขึ้น สายฝนพรำโปรยปราย ดวงจันทร์หายไปแล้วหม่นเมฆสีดำ... โลกนี้ ชีวิตนี้มีหลายสิ่งเข้าใจยากเหลือเกิน...